

SPRÁVY A POSUDKY

Aktuálne pohľady na jazykovo-historické fakty a jazykovedné osobnosti

Rok 2009 je naplnený životnými jubileami viacerých popredných slovenských lingvistov a vedeckými podujatiami usporiadanými na ich počesť. Jednou z oslávenkýň je aj *doc. PhDr. Katarína Habovštiaková, CSc.*, ktorej bol venovaný vedecký seminár *Jazyk – historický fenomén*, organizovaný Katedrou slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa (KSJ FF UKF) v Nitre 22. 10. 2009. V komornej atmosfére univerzitnej Siene Konštantína Filozofa sa zišli viacerí bývalí žiaci, kolegovia a spolupracovníci K. Habovštiakovej z jej prvého vedeckého pracoviska, z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, kde pôsobila v r. 1953 – 1974 (do r. 1966 to bol Ústav slovenského jazyka), i z posledného pracoviska, ktorým bola práve nitrianska katedra slovenčiny. Ako zdôraznil súčasný vedúci KSJ FF UKF Ľubomír Kralčák v úvodnom príhovore, K. Habovštiaková tu strávila podstatnú časť svojho vedeckého života venovaného histórii jazyka a ako pedagogička takisto vyučovala primárne historické jazykové disciplíny. Venovala sa aj frazeológii, dialektológii, onomastike, lexikografii, jazykovej kultúre i niektorým kontrastívnym otázkam. Podrobnejšie o jej pracovnom živote a výsledkoch aktuálne publikovala I. Valentová (Životné jubileum Kataríny Habovštiakovej. In: Slovenská reč, 2009, roč. 74, č. 2, s. 113 – 115).

Rokovanie bolo rozdelené na štyri bloky, po každom z nich nasledovala diskusia. Ivor Ripka v úvodnom príspevku *Československá mluvnica Jána Stanislava* predstavil nedocenené dielo slovenského „renesančného“ jazykovedca širokého rozhľadu. Vyzdvihol najmä bohatosť doloženého historického materiálu a význam, ktorý autor pripisoval jazyku ako hlavnej zložke duševnej kultúry národa. Gabriela Gotthardová v poeticky ladenom vystúpení *Moje kontakty s doc. PhDr. Katarínou Habovštiakovou, CSc.*, doplni-

la predchádzajúci prehľad pracovných pôsobení jubilantky (napr. v r. 1979 prednášala vo Viedni na katedre slavistiky, v posledných rokoch spolupracuje s televíziou najmä pri písaní scenárov adaptácií biblických príbehov pre deti) a pretkala ho osobnými spomienkami na svoju spoluprácu s K. Habovštiakovou i na stretnutia s manželmi Habovštiakovcami. Tvorbu A. Habovštiaka z korpusovolingvistického a štatistického hľadiska analyzovala Mária Šimková: *Umelecké dielo Antona Habovštiaka – archívnicia jazyka Oravy*. V diskusných vystúpeniach sa účastníci rokovania zamerali predovšetkým na prínos J. Stanislava k poznaniu slovenského jazyka a na kontext doby, v ktorej tvoril.

Po krátkej prestávke Milan Gonda, bývalý riaditeľ Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, nadviazal na už spomínanú späťnosť manželov Habovštiakovcov príspevkom *Pretrvávanie pamiatky osobnosti jazykovedca vo vedomí verejnosti*. Podrobnejšie obrazy z ich spoločného života prináša autobiografia K. Habovštiakovej *Môj život s Antonom Habovštiakom*, ktorá je už na knižnom trhu.

Jana Skladaná takisto najprv pripomenula svoje začiatky v jazykovede, pri ktorých jej pomocnú ruku podala práve K. Habovštiaková, potom sa v referáte *Frazeologické aktualizácie v dennej tlači* venovala rôznym modifikáciám známych frazém, a to aj v súvislosti s tendenciami niektorých autorov hodnotiť aktualizáciu ako frazeologickú chybu. Pri tvorbe frazém však ide o istý druh jazykovej hry, pri ktorej treba zohľadniť najmä faktor autorského zámeru. Martin Pukanec v jednej zo svojich netradičných historických úvah (tentoraz na tému koiné), podloženej priamymi i nepriamymi genealogickými dôkazmi, predstavil *Nitrianske koiné ako prvý nadnárečový útvar slovenských kmeňov*. Obidva príspevky rozprúdili živú diskusiu, v ktorej sa pokračovalo aj počas obednejšej prestávky.

Prvý popoludňajší blok sa začínal ukážkou ďalších moderných metód v lingvistike, konkrétne v lexikografii. Vladimír Benko v prezentácii *Počítačová podpora slovníka štúrovskej slovenčiny*, ktorý sa pripravuje na KSJ FF UKF v rámci projektu VEGA v spolupráci s Pedagogickou fakultou UK Bratislava, názorne demonštroval, čo všetko obsahuje počítačová podpora akéhokoľvek lexikografického diela a aké sú špecifiká pri spracúvaní štúrovskej slovenčiny. Zuzana Kováčová v príspevku *Nárečja slovenskuo ako filozofický spis* poukázala na mnohorozmernosť tohto Štúrovho diela

ovplyvneného aj Heglovou filozofiou dejín a dobovými romantizujúcimi pohľadmi na Slovákov a slovenčinu. Nárečja možno považovať za politický, národno-obranný, lingvisticko-komparatívny, humanistický, filantropický, slovanskofilný aj sociologický spis. Vplyv kodifikačnej činnosti L. Štúra na oživenie slovotvorby pripomenul Marián Macho v referáte *Koncepcia Štúrovej slovotvorby v Náuke reči slovenskej*, v ktorom sa zamerlal najmä na teoretické rozpracovanie otázky slovotvorby v diele L. Štúra. Nasledujúca pestrá diskusia sa niesla predovšetkým v znamení pripravovaného slovníka štúrovskej slovenčiny (podrobnejšie o projekte <http://www.ksj.ff.ukf.sk/vyskum.htm#slovník>).

Posledný blok otvoril Tomáš Bánik originálnymi postrehmi z oblasti historickej dialektológie, resp. onomastiky pod názvom *K južnostredoslovenskému charakteru nárečia Valaskej (okres Brezno)*. Renáta Hlavatá podrobne analyzovala morfológickú a syntaktickú rovinu v príspevku *Slovenské národné povesti Jána Francisciho v štúrovskej slovenčine*. Mária Hlavatá, profesorka na Gymnáziu sv. Cyrila a Metoda v Nitre, predstavila jednu z ďalších postáv spomedzi bernolákovcov pôsobiacich v nitrianskom regióne, ktorým sa systematicky venuje. V referáte *Podiel bernolákovcov na jazykovom zblížení katolíkov a evanjelikov* sa zamerala na Jozefa Ščasného ako mladobernolákovca, ktorý osobne vplýval aj na L. Štúra a bol známy bohatou národnobuditeľskou a národnोजednocovacou činnosťou. Posledný príspevok vzbudil značný záujem, osobitne ho ocenila aj jubilatka, a podnietil viacero diskusných príspevkov.

Krátke zhrnutie odbornej časti podujatia pripadlo hlavnému organizátorovi L. Kralčákovi, ktorého vzápätí vystriedali predstaviteľky vedenia Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a jej Filozofickej fakulty, aby takisto srdečne pozdravili oslávenkyňu (aj ako jej bývalé kolegyne). Prorektorka Eva Malá jej odovzdala pamätnú medailu dekana FF UKF za vedecký a pedagogický prínos a dekanka Zdenka Gadušová pamätnú publikáciu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Za prvé vedecké pracovisko K. Habovštiakovej – Jazykovedný ústav L. Štúra SAV v Bratislave blahoželanie tlmočila M. Šimková.

Vedecký seminár *Jazyk – historický fenomén*, starostlivo pripravený kolektívom KSJ FF UKF v Nitre, priniesol hutné a pritom rôznorodé pohľady na viaceré postavy slovenskej jazykovedy, ale i literatúry, kultúry a histórie

vôbec. V popredí boli jubillantke blízke témy historickej dialektológie a onomastiky, historickej gramatiky a slovotvorby, jazykovednej historiografie, frazeológie, lexikografie, jazykovej kultúry, ale prezentovali sa i moderné počítačové metódy v lingvistike. Duchom stále mladá a na viacerých pracovných poliach stále aktívna K. Habovštiaková poskytla svojim jubileom priestor na plodné stretnutie bývalých i terajších kolegov z oboch svojich vedecko-výskumných pracovísk, ako aj ďalších záujemcov. Želáme jej, aby sa naďalej tešila nielen z doterajších bohatých plodov svojho života a práce, ale aj z ďalšieho naplňovania svojho poslania a rozdávania darov, ktoré dostala.

Mária Šimková

Zborník o jazykovej kultúre

[Jazyková kultúra na začiatku tretieho tisícročia. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009. 216 s.]

9. – 10. septembra 2004 sa v Bratislave uskutočnila konferencia *Jazyková kultúra na začiatku 3. tisícročia*. Rovnomenný zborník z tejto konferencie vyšiel s vročením 2009; nachádza sa v ňom až tridsaťjeden príspevkov od tridsiatich dvoch autorov, ktorých znepokojuje súčasný stav jazykovej kultúry (nielen) na Slovensku. Organizátormi vedeckej konferencie konajúcej sa za podpory Ministerstva kultúry Slovenskej republiky boli pracovníci Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV (JÚĽŠ SAV).

V mene organizátorov hostí privítal Matej Považaj, zástupca riaditeľa JÚĽŠ SAV, ktorý na úvod vyslovil svoje očakávania. Dúfa, že výsledky rokovania budú podnetné pre ďalšie smerovanie jazykovej kultúry u nás jednak v teoretickej rovine a jednak v praktickej činnosti a že sa budú môcť predložiť odbornej aj širšej verejnosti na Slovensku, a to nielen vo forme zborníka materiálov z konferencie, ale aj vo forme záverov pre jazykovú prax. Jemu patrí aj úvodná štúdia v zborníku (*Jazyková kultúra na Slovensku na začiatku tretieho tisícročia*; s. 9 – 18). Po objasnení pojmu jazyková kultúra prechádza do kritiky neuspokojivého súčasného stavu verejných jazykových prejavov z hľadiska dodržiavania požiadaviek na jazykovú kultúru, ktoré by sa mali realizovať v spisovnej slovenčine, poukazuje na časté chyby redak-